

Gen. Armengaud:

Letecké zpravodajství ochranou armád.*)

Svou obsažnou studii, uveřejněnou pod uvedeným titulem, rozdělil generál Armengaud, nyní velitel francouzského severoafriického letectva, ve dvě části. První z nich pojednává o činnosti a užití letectva, jakož i o významu leteckých zpráv při operacích 2. francouzské armády od počátku války až do října 1914, dále pak o událostech na západním válčišti v roce 1918; obírá se tedy akcemi, při nichž oba protivníci byli v pohybu a kdy řízení manévru bylo obzvláště závislé na včasném dodání a správném zhodnocení zpráv. V druhé části pak uvažuje o úkolech zpravodajských jednotek francouzské letecké armády v příští válce a v závěru stanoví vyplývající z toho požadavky technické i organizační.

V předmluvě líčí generál de Castelnau, velitel 2. francouzské armády v roce 1914, úkoly a činnost své armády, zdůrazňuje význam leteckých zpráv při bitvách svedených v roce 1914, hodnotí výkony přidělených pěti letek a zmiňuje se o nedostacích, jež mnohdy nepříznivě působily na leteckou činnost. Veškerá tíha zvědů u armády ležela na pěti důstojnících gšt.-leteckých pozorovatelích, kteří pod velením kpt. gšt. pozorovatele Armengauda vzorně plnili svá posláná i za cenu ztráty svých životů.

První část.

V prvních měsících války se všechny německé i francouzské pokusy o křídelní obchvat, o využití mezer mezi armádami a konečně o průlom, aby bylo dosaženo rozhodnutí na západním válčišti, ztroskotaly, neboť obránce byl letectvem vždy zpraven o připravované akci svého soupeře, takže mohl včas učinit nutná opatření.

*) Le renseignement aérien, sauvegarde des armées, s předmluvou gen. de Castelnaua, vydalo Librairie aéronautique, 7, Boul. Victor, Paris (15e) r. 1934.

Pro Letecké rozhledy učinil rozbor mjr. gšt. Josef Hanuš.

Autor přiznává, že francouzské letectvo selhalo v prvních 14 dnech světové války. K hlavním důvodům tohoto neúspěchu patří především nevyhovující výkony letounů, zvláště nespolehlivé motory a nedostatečný dolet, dále pak nepružné užití letectva vrchním velitelstvím, neboť letectvo bylo zasazeno ztrnule podle operačního plánu bez ohledu na skutečně vytvořenou situaci. Provádění zvědů v skutečném nástupovém prostoru valných německých sil bylo svěřeno pouze $\frac{1}{5}$ letek, umístěné v prostoru u Mézieres, kdežto většina letek byla zasazena tam, kde byly vlastně jen podřadné německé síly. A při tom ještě činnost skupiny Mézieres byla pod vlivem nepříznivých povětrnostních podmínek belgických Ardenn. Teprve po rozpoznání skutečné situace byly francouzské letky přemístěny do Belgie. Přesun si však vyžádal doby pěti dní, takže teprve počínaje 19. srpnem mohla být sledována činnost německých valných sil, když tyto síly přišly do dosahu činnosti francouzského letectva. Proto neměli Francouzové možnost svést úspěšnou bitvu v pohraničí.

Po 19. srpnu nemohly již zprávy letectvem získané zachránit francouzská vojska před značnými ztrátami, neboť všechny operace byly již v chodu a armády byly upoutány nepřítelem. Nicméně podaly vrchnímu veliteli tak přesný obraz o nepřátelské situaci, že se mohl včas rozhodnout pro svedení rozhodné bitvy na Marňe.

Operaci 2. francouzské armády u Morhange ve dnech 18.—20. srpna 1914 předcházelo již od 13. srpna tak deštivé počasí, že činnost francouzského letectva byla skoro úplně znemožněna. Další výhodou Němců byl pokrytý terén, skýtající dobrý skryt, čehož tito, jsouce v obraně, výhodně využili. Konečně i dosti značná nedůvěra štábů v správnost leteckých zpráv přispěla k tomu, že jich nebylo účelně využito. Teprve dne 18. a 19. se podařilo letectvu přinést zprávy, ale neúplné, takže valné síly Němců vlastně zjištěny nebyly. Kromě toho okolnost, že všechny dobré pozemní pozorovatelné obsadili Němci, ztížila podstatně také pozemní vyhledávání zpráv. Rovněž francouzské vrchní velení neocenilo dosti přesně nepřátelskou situaci za předpokladu, že 2. armáda narazí při postupu právě tak jako 1. armáda pouze na zadní voje, kdežto ve skutečnosti měla proti sobě valné síly. A tak se stalo, že za svého postupu byla 2. armáda napadena dne 20. srpna německým protiútokem s překvapením a přesilou, až konečně byla nucena ustoupiti.

Po nepříznivém průběhu této bitvy vznikla při ústupu dne 22. srpna mezi 1. a 2. francouzskou armádou jihozápadně od Lunéville mezera, krytá pouze jezdeckou clonou. Němci chtěli využít této vhodné příležitosti k zničení 1. francouzské armády a soustředili proto všechny volné síly, které měli v dosahu, k úderu proti jejímu západnímu křídlu, zajistivše se proti 2. armádě pouze slabými silami. Počáteční učlenění německých sil, zjištěné dne 23. srpna letectvem, připouštělo jejich zásah jak proti 2., tak i proti 1. armádě a proto bylo předmětem stále pozornosti letek 2. armády. Tyto letky skutečně příštího dne dodaly tak přesné zprávy, že nebylo více pochybností o směru útoku proti západnímu křídlu 1. armády. Objasnily dále, že proti jižnímu křídlu 2. armády nestojí více než jedna divise. Generál de Castelnau důvěřoval plně leteckým zprávám a rozhodl se hned téhož dne odpoledne k protiútku, který zahájily XV. a XVI. armádní sbor proti německému západnímu křídlu dne 25. v poledne právě v kritické situaci, když již VIII. armádní sbor, zasazený na západním křídle

1. francouzské armády, byl v plném ústupu. Jedna německá divise nemohla ovšem tomuto náporu odolat. (Viz přílohu 1.)

Zde se po prvé projevila výhoda leteckých zpráv pro obránce, neboť měl možnost připravit protiútok ještě dříve, než se projevil útočníkův manévř, ježto útočník ztratil mnoho času na jeho přípravu a rozvinutí. Neboť není pochyby o tom, že by bez leteckých zpráv aneb při spuštění útoku o jeden den dříve byli Němci dosáhli značného úspěchu; letectvo právě svými zprávami změnilo to v úplnou jejich pohromu.

Před bitvou na Marne byly síly 1. německé armády tak pečlivě sledovány 3 letkami 6. francouzské armády, že v době od 31. srpna do 4. září byl francouzský vrchní velitel neustále podrobně orientován o sestavě a směrech postupu generála v. Klucka, takže mohl vydat pro svedení rozhodné bitvy rozkazy, které opravdu vyhovovaly situaci. Tyto zprávy usnadnily rovněž generálu Gallienimu posunout armádu více k severu, jakmile v. Kluck ve snaze dostihnout ustupující 5. francouzskou armádu při přechodech přes Marnu stočil své síly na východ od Paříže, ponechav na zajištění svého západního křídla pouze podřadné jednotky.

Po zahájení útoku proti západnímu křídlu 1. německé armády byly to zase letecké zprávy, jež dne 7. září urychlily zdoluhavý do té chvíle postup Angličanů, neboť jim oznámily, že mají proti sobě jen slabé krycí jednotky, a tím se zasloužily o to, že Angličané měli již příštího dne volnou cestu k Marne.

Rovněž tak ani obranný manévř v. Klucka během ústupu neušel pozornosti francouzského letectva a byl hned v počátcích odhalen, jakmile 1. německá armáda začala přesunovat dva armádní sbory na ochranu svého západního křídla.

Studuje-li se činnost německého letectva u 1. armády, vysvítá z dokladů, že v. Kluck měl dostatek zpráv o pohybech 5. francouzské armády a Angličanů, ale o přítomnosti 6. armády mu byly dodány letecké zprávy opožděně, neboť oba jezdecké sbory a všechny letky armády byly zasaženy k vyhledávání zpráv ve směru postupu armády, při čemž velitel armády zanedbal své západní křídlo i zpravodajsky. Že se mu zdařil jeho protimanévř při ústupu, může děkovat kromě mimořádně rychle provedeného přesunu 2 armádních sborů jen letectvu, jež mu včas objasnilo hrozící nebezpečí obchvatu.

Podle autora vynikl v. Kluck nad velitele 2. armády i nad vrchní velitelství především v tom, že uměl včas a správně zhodnotit letecké zprávy. Je pozoruhodné, že ač nefungovalo telefonické spojení mezi 1. armádou a vrchním velitelstvím a radiové spojení často selhalo, nebylo užito k udržování styku letounů.

Dalším dokladem jedinečného významu leteckých zpráv je řízení operací velitelem 2. armády na Mose od 8.—12. září, když se Němci pokusili proniknout mezi Verdunem a Toullem. Přes nanejvýš nepříznivé počasí se zdařilo vyhledávání zpráv letectvem v takovém rozsahu, že ač 2. armáda byla velmi tísněna německým útokem před Nancy, přece se generál de Castelnau nerozpakoval odeslat celou jednu divisi s většinou sborového dělostřelectva k provedení protiútoku do boku útočící 5. německé armády ve směru na Thiaucourt. Stalo se tak proti vůli jeho štábu, zvláště pak přednosty jeho 2. oddělení, který považoval letecká hlášení o německých silách za přemrštěná a nesprávná. Pozdější události po-

tvrdily spolehlivost leteckých zpráv a tak má letectvo značnou zásluhu o to, že operace 5. německé armády skončila neúspěchem.

Když operace do poloviny září nepřinesly žádného rozhodnutí, nařídilo německé vrchní velení přesun a soustředění značných sil v prostoru u St. Quentinu, aby tyto síly pod velením korunního prince Ruprechta pokračovaly ve smyslu Schlieffenova plánu v postupu na Paříž. Po úspěchu na Marně byl postup francouzských vojsk zastaven útokem čerstvých německých sil severně od Sommy, takže se snaha přesáhnout severní nepřátelské křídlo nejen ztroskotala, nýbrž se protivníkovi i podařilo, že mohl sám uskutečnit křídelní obchvat severního francouzského křídla. Tyto události donutily Francouze k vytvoření nové armády, jež by byla zasažena na sever od 6. armády s úkolem, napadnout severní křídlo německé sestavy. Velení nové utvořené armády bylo svěřeno generálu de Castelnauovi.

Rozhodného úspěchu bylo lze dosáhnout jen za tři podmínky: s převapením, při rychlosti provedení a při možnosti získat početnou převahu na severním křídle.

Tyto podmínky však nebyly splněny a podle autora nutno hledat příčiny neúspěchu v pozdním odhalení nepřátelského manévru, což bylo zaviněno nedostatečnou pohyblivostí letek a nedostatečným doletem. Byly to především technické důvody, jež nutily velitele 2. armády, aby umístil své letky v prostoru u Clermontu, takže důležité prostory, v nichž Němci prováděli vykládání svých přesunovaných jednotek, jako Cambrai, byly vzdáleny od letiště přes 100 km, prostory ještě více na sever položené, jako Valenciennes, Maubège a Mons, ležely již mimo dosah působnosti letek 2. armády. Málo početné letectvo armády bylo nutno zesílit alespoň přechodným podřízením letek 6. armády generálu de Castelnauovi, měl-li včas získat spolehlivé zprávy pro zasazení svých valných sil. Dále bylo naléhavé, aby vrchní velitel přidělil do prostoru u Péronne 1—2 letky pro potřeby jezdeckého sboru, jenž měl krýt severní křídlo francouzské sestavy. Toto opominutí francouzského vrchního velitele zavinilo, že přesun čerstvých německých sil byl zjištěn teprve tehdy, když přesunující se proudy přišly do prostoru působnosti letek 2. armády. Druhým důvodem francouzského neúspěchu pak byl odkrytý terén, který usnadnil německému letectvu včasné získávání zpráv, takže Ruprecht byl správně zpravován o přesunu všech armádních sborů 2. armády, čímž ovšem padly všechny složky, které by byly umožnily překvapení a možnost získat početnou převahu na severním křídle. A byly to opět letecké zprávy, jež usnadnily Němcům dosáhnout přechodného úspěchu u Péronne a severně od Sommy dne 26. září.

Neustálým postupným zasazováním nových sil, vytažených z fronty v klidných úsecích, prodlžovali oba soupeři neustále svou frontu k severu, aniž dosáhli nějakého rozhodnutí, až se konečně situace ustálila dne 1. října na čáře Noyon—Péronne—Arras. Obdobně se vyvíjela situace u Angličanů v prostoru u Dunkerque a u Belgičanů v prostoru u Antverp, čímž dochází k ustálení fronty a začíná již vlastně údobí války zákopové.

Při těchto operacích, kde byly zálohy na obou stranách zasazovány postupně podle toho, jak docházely na bojiště, nepodařilo se žádnému z protivníků získat převahu a dobýt rozhodného úspěchu. Letectvo obou soupeřů sledovalo pozorně nepřátelskou situaci a hlásilo spolehlivě všechny přesuny, takže překvapení protivníka bylo znemožněno.

Generál Armengaud soudí, že jednotky v roce 1914 skutečně nebyly schopny uskutečnit křídelní obchvat. Podle jeho názoru se může obchvat zdařit jen tehdy, jestliže se podaří znemožnit nepříteli vyhledávání zpráv, především letectvem, zničit anebo neutralisovat jeho komunikace, aby tím byla zpožděna jeho odvetná opatření a konečně, budou-li vlastní jednotky schopny se přesunout rychleji než nepřátelské. Letectvo i automobilní prostředky mohou přispět k uskutečnění obchvatného manévru, ale způsob užití letectva v jeho prospěch bude nutno ještě důkladně zkoumat.

Lze však tvrdit, že se všechny větší pokusy o křídelní obchvat anebo o proniknutí mezerou mezi armádami ztroskotaly především zásluhou letectva. Proto došlo v roce 1918 k pokusům o průlom. První z nich byla německá ofensiva, zahájená proti Angličanům 21. března na frontě široké 70 km, od Arrasu po La Fère. Obranné postavení v tomto prostoru se zdálo nejméně vybudované a kromě toho bylo v něm nejméně záloh. K ofensivě soustředili Němci celkem 75 divisí. Aby vyražení bylo provedeno s překvapením, využili dobře maskování palebných postavení dělostřelectva, jakož i umístění velkého množství střeliva, prováděli přesuny v noci, ve dne pak chránili shromážděné zálohy stíhacím letectvem. Na rozptýlení pozornosti Spojenců zahájili útočné přípravy na různých jiných úsecích fronty.

Zvědná činnost francouzského letectva byla ve dne značně ztížena německým stíhacím letectvem, jež nutilo zpravodajské letouny do takových výšek, že z nich pozorování okem bylo nedostatečné, fotografování pak příliš závislé na počasí. Ani výsledky nočních zvědů neuspokojily, neboť nebylo vycvičených jednotek pro noc, takže to většinou konaly bombardovací jednotky při svých úkolech, osvětlovací pumy byly málo účinné a kromě toho scházel hlavní předpoklad, totiž navázání na souvislé denní zvědy. Proto byly dodány jen povšechné zprávy o zvýšeném železničním ruchu, avšak shromážděné zálohy nebyly zjištěny.

Zato pozemní pozorování, doplněné blízkým leteckým průzkumem, bylo velmi účinné, takže Spojenci předvíдали ofensivu proti anglické frontě, za níž uskupili anglické zálohy a do blízkosti přesunuli část záloh francouzských. Podle zpráv zajatců a podle dokladů nalezených v koši sestřeleného německého upoutaného balonu se Francouzové domnívali, že Němci zahájí vedlejší ofensivu v Champagni; podle toho umístili své zálohy a všeobecnou zálohu letectva tak, že tyto zálohy mohly být zasazeny všude, i ve směru na Belfort, kdyby se Němci pokusili proniknout švýcarskem.

Ludendorff tvrdí, že Spojenci byli skutečně ofensivou překvapeni, a odůvodňuje to pozdním zásahem francouzských záloh a velmi opožděným zasazením Ménardovy a Vuilleminovy letecké skupiny, jež byly až do 25. března připraveny k činnosti v Champagni.

Ač tedy Němci dobře tajili své útočné přípravy, provedli úspěšnou dělostřeleckou přípravu plynem, měli skutečně početní převahu a vedli svůj nápor na rozhraní anglo-francouzském, přece nedosáhli zamýšleného cíle, totiž přejít k pohybné válce, neboť ač útočná schopnost armády v roce 1918 podstatně stoupla, přec jen jednotky byly při využití úspěchu příliš těžkopádné, útok pak sám nebyl proveden rychle, takže zálohy, zasazené podle zpráv převážně leteckých dne 30. března, zastavily trvale německý postup.

Po několika ofensivních pokusech od dubna do června 1918 se rozhodlo německé vrchní velení k poslednímu rozhodnému náporu v Champagni, aby si na frontě široké 100 km zajistilo průlomem ve směru na Épernay a Chalons postup na Paříž. Po této ofensivě měl následovat nový úder ve Flandrech. Útočné přípravy byly provedeny opět s obvyklou důkladností a bylo při nich využito zkušeností získaných z minulých ofensiv.

Přes to francouzské letectvo, zreorganisované a usměrněné po nezdarech v první polovině 1918, odhalilo útočně německé přípravy tak spolehlivě a přesně, že maršál Foch mohl nejen včas zesílit obranu v oblasti 4. a 5. francouzské armády, kde se průlom předvídal, úpravou obranného postavení, určením záloh a organisací vedení obranného boje, nýbrž i připravit protiofensivu do německého boku.

Daleke letecké zvědy denní i noční odkryly přísun posilových vyšších jednotek po železnicích, dále etapy jednotlivých pěších nočních přesunů podle obsazených osad a skládání válečného materiálu a střeliva na nádražích za zvolenou útočnou frontou.

Blízkým průzkumem byly sledovány útočné přípravy na frontě, jako připravené žebříky na překlenutí zákopů, umístění střeliva podél cest, umístění posilového dělostřelectva, minometů a p.

Německá ofensiva, zahájená 15. července, potvrdila správnost leteckých hlášení. Není proto divu, že se ztroskotala, takže již příštího dne ji Němci sami zastavili, když pronikli na frontě 30 km široké do hloubky sotva 5 km. Dne 18. července ráno vyrazila pak francouzská protiofensiva jižně od Soissonsu a od této chvíle převzali Spojenci iniciativu do svých rukou a podrželi ji až do uzavření příměří. (Viz přílohu 2.)

Podle generála Armengauda se podařilo leteckým zprávám znemožnit rozhodující průlom v zákopové válce právě tak jako v pohybné válce křídelní obchvat anebo roztržení armád využitím mezery mezi nimi vzniklé. K hlavním důvodům toho patří jednak nemožnost zastřít mohutné a dlouhotrvající útočné přípravy před leteckým pozorováním, jednak nedostatečná převaha útočných prostředků, aby obráncovo postavení mohlo být skutečně rozbito a úspěchu se mohlo rychle využít nejen k pronikání do značné hloubky, ale především do stran. Opevnění a účinnost palebných prostředků v obraně zpomalují útočníkův postup, zatím co zálohy podle leteckých zpráv soustředěné obnoví znovu frontu nebo odrazí útočníka protiofensivou do boku průlomem vzniklého. A tu má obránce dokonce možnost získat si k připravované protiofensivě početní převahu. Bez letecké převahy není možné překvapení, takže letecká převaha jest jednou z hlavních složek úspěchu. Jen mimořádné okolnosti — stálý a vydatný příliv amerických vojsk a rychlá demoralisace nepřítele — umožnily ukončení války, příznivé pro Spojence.

Druhá část

studie pojednává o užití letecké armády v příští válce. Jádrem armád zůstane právě tak těžkopádné proti leteckému pozorování, jak tomu bylo ve světové válce. Nutno však počítat s velkým množstvím motorisovaných jednotek, jejichž značná pohyblivost jim umožní zásah do bitvy i z velké hloubky. Odhalení jich letectvem nebude obtížné, zato musí být sledovány nepřetržitě, aby nezasáhly s překvapením.

Přemístovací rychlost dnešních leteckých jednotek usnadňuje rychlé soustředění jich v ohrožených prostorech; a to se ještě podstatně zvětší užitím velkoletounů k dopravě odborného personálu letek. Létání podle

přístrojů zaručuje souvislé pozorování i za nepříznivé povětrnosti. Zvětšení doletu umožní konat zvědy do velké hloubky v protivníkovu týlu. Vymezením pásem činnosti pro letky jednotlivých velitelských stupňů se usměrní letecké pátrání, jež bude proto podrobné a přesné.

Noční vyhledávání zpráv letectvem bude řízeno velitelem do přesně vymezených prostorů a s jasně vytčeným účelem, takže bude mnohem spolehlivější než ke konci světové války. Zdokonalené osvětlovací pumy, silné světlomety, umístěné v letounech a osvětlující cíl na vzdálenost 5—6 km, a možnost fotografování pomocí magnesiových pum podstatně přispějí k přesnosti nočního průzkumu.

Doplněním této činnosti bude vysazování pozorovatelů s radiovými přístroji a holuby za nepřátelskou frontou v noci, aby tam naslouchali telefonickým rozhovorům a udržovali styk s obyvatelstvem přátelsky smýšlejícím, dále pak i přistávání turistických letounů v noci za nepřátelským postavením, kde pozorovatelé získají zprávy přímým pozemním pátráním. Ježto letouny musí být vybaveny automatickým spouštěčem, mohou se zase kdykoliv vrátiti zpět.

Ochrana zpravodajského letectva letectvem stíhacím může být jen přechodná a bude zasahovati jen do určité hloubky nad nepřátelským územím. Zlepší se podstatně zavedením dvoumístného stíhacího letounu.

Účinná OPL., která bude zajisté u obou soupeřů dobře organisována, nedovolí jednotlivým pozorovacím letounům pobývat dlouho nad nepřátelským územím. Vzhledem k tomu nebude možno požadovat, aby tyto jednotlivé letouny tam pobývaly za svými úkoly déle než 20'. Při rychlosti 300 km/hod. dostačí tato doba k proniknutí do hloubky 40 km, jinak by se musilo použít rojů, aby se mohly lépe brániti proti nepřátelskému stíhacímu letectvu. Tím se ovšem pozorovací letky velmi brzy vyčerpají. Z toho pak vyplývá nutnost stanovit rozhraní mezi činnostmi letectva armádního sboru a letectva armády do hloubky 15—20 km, mezi armádou a vyšším svazkem do hloubky 60—80 km. Prodloužení těchto hranic do větší hloubky by podle autora způsobilo letkám velké ztráty a bylo by na újmu přesnosti leteckého pozorování. Francouzská letecká armáda je povolána k tomu, aby zajistila letecké zvědy do větší hloubky. Musí mít jednotky vybavené mnohomístnými letouny, jež si zbraní vynutí jejich výkon a tak tvoří zálohu a oporu pro zpravodajské jednotky, jež jsou přiděleny různým vyšším velitelským svazkům pozemní armády. Velmi hluboké zvědy budou prováděny 6—8 letkami s dvoumístnými a dvoumotorovými letouny, jejichž hlavní zbraní bude rychlost, rovnající se skoro rychlosti stíhačů. Tento malý počet letounů může být snadno nahrazen nejnovějším typem podle vývoje techniky, což však nelze předpokládat o celém nepřátelském stíhacím letectvu.

Vyhledávání zpráv v příští válce musí být prováděno velmi rychle pro předvídaný rychlý spád operací, především na počátku války; onen rychlý spád bude umožněn hlavně užitím rychlých jednotek.

Francouzská letecká armáda může vyhovět všem požadavkům moderní války jen tehdy, jestliže

- bude postaven rychlý dvoumotorový a dvoumístný zvědný letoun,
- budou armádní a sborové letky vybaveny rychlým bojovým mnohomístným letounem, velmi dobře ozbrojeným,
- ve výzbroji sborových letek bude několik turistických letounů, upravených pro noční průzkum,

- bude rozřešen vhodný poměr organických a posilových zpravodajských letek,
- armádní noční letky několikamotorové budou za mobilisace nahrazeny letkami s turistickými letouny, aby mohly být vráceny letecké armádě, kde utvoří zálohu.

Zpravodajské potřeby pozemní armády musí krýt organické letky, pro vrchní velení pak letecká armáda. Předpokladem ovšem zůstává, aby jak pozemní, tak i letecká armáda byly podřízeny jednotnému vrchnímu veliteli, aby jejich součinnost byla účelně usměrněna a aby při největší hospodárnosti sil bylo obou výhodně použito.

Tak bude letecká armáda opět spolehlivou ochranou a záštitou francouzských armád jako v roce 1914.

*

Ač naše situace je podstatně jiná než francouzská, přece je zapotřebí si uvědomit, že letecké zprávy budou mít pro nás touž důležitost a že se vyhledávání jich setká se stejnými obtížemi jako u letectva francouzského. Bylo by tedy velmi pochybné požadovat od našeho letectva plnění všech úkolů, aniž by bylo vybaveno potřebnými prostředky. Není nemožné, že se mohou vyskytnout případy, kdy budeme nuceni zasadit valnou část neb i veškeré bojové letectvo, aby zpravodajské letky získaly zprávy naprosto nutné pro rozhodujícího se velitele. Ještě dnes se setkáváme s občasnou nedůvěrou v spolehlivost leteckých zpráv. Selže-li někdy letectvo a pátrá-li se po příčinách, jsou tyto příčiny vždy stejné. Především nebylo letectvo jasně informováno o předvídaném manévru velitele, dále mu byly stanoveny úkoly jen velmi povšechně místo přesně stylisovaných otázek z určitých prostorů, dále pak se zapomíná stanovit, které zprávy musí být získány bez výminky a které jen za určitých podmínek. Doporučovalo by se více přihlížet i při teoretických cvičeních k možnostem vlastních leteckých prostředků, než celou věc odbýt pochybným často stanovením počtu letů a počítat vždy spíše s předvídanou organizací a doktrínou protivníkového letectva, než si ji upravovat podle vlastní doktríny tak, aby to usnadnilo řešení daného úkolu. Tento podle mého názoru nesprávný postup skresluje skutečnost a mohl by někdy zavinit nedůvěru v účinnost vlastního letectva. Předvídá-li protivník vyšší letecké svazky, a to hlavně stíhací a lehké bombardovací, hromadně jich zasazování proti armádě v poli, není účelné kalkulovat v námětech s jeho jednotlivými letkami nebo slabými perutěmi, často ještě odloučenými, jež ve skutečnosti nemá.

O technické převaze leteckých prostředků bylo již napsáno mnoho.

Studie generála Armengauda správně zhodnocuje význam leteckých zpráv a nezakrývá obtíže, s nimiž se setká letectvo při plnění svých úkolů. Ukazuje na význam letecké převahy podle prožitých zkušeností a hledá nové způsoby k zvýšení účinnosti zpravodajského letectva, aby toto letectvo vyhovělo požadavkům velitelů v příští možné válce. Nám pak dává podnět k přemnohým úvahám.
